

2013
2013

TRA1 ORGANİK TARIM STRATEJİSİ

Dr.Mehmet Ali ÇAKAL

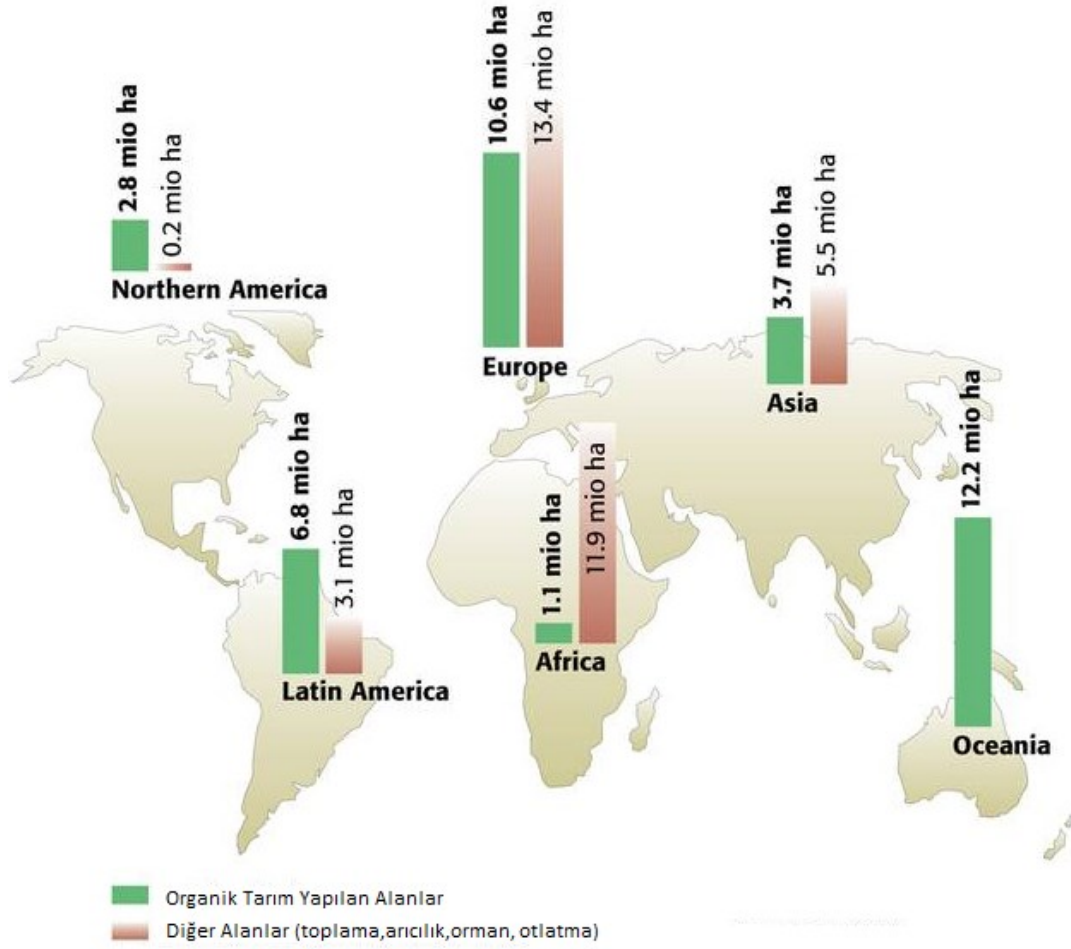
KUDAKA Araştırma ve Planlama Birimi

1 DÜNYADA ORGANİK TARIM SEKTÖRÜ

Ekolojik Tarım Avrupa'da 1910'larda uygulanmaya başlamış, kontrollü üretim ise 1930'lu yıllarda yaygınlaşmıştır. Zaman içerisinde küçük çapta da olsa artan oranda bir gelişme göstermiş ve 1970'li yıllarda ticari anlamda önem arz etmeye başlamıştır. Bu hareket 1972 yılında Almanya'da Uluslararası Ekolojik Tarım Hareketleri Federasyonu'nun (IFAOM) kurulmasıyla daha düzenli bir hale gelmiştir. IFAOM tüm dünyadaki ekolojik tarım hareketlerini bir çatı altında toplamayı, hareketin gelişimini sağlıklı bir şekilde yönlendirmeyi, gerekli standart ve yönetmelikleri hazırlamayı, tüm gelişmeleri üyelerine ve çiftçilere aktarmayı amaçlamaktadır.

Ekolojik Tarım uygulanan alanlar Avrupa ülkelerindeki tarım alanlarının yüzde 2-3'ü dolayındadır. Bunda tarımsal hareketler üzerinde kuvvetli bir etkiye sahip olan kimyasal endüstrinin etkisi büyüktür. Tüm bunlara karşın ekolojik tarım faaliyetleri her yıl yaklaşık yüzde 20-30'luk büyüme hızındadır. 1986 yılında 120.000 hektar olan üretim alanı 1977'de 1,8 milyon hektara ulaşmıştır. Aynı dönemde işletmelerin sayısı da 7.000'den 73.000'e yükselmiştir. Bazı tahminlere göre önümüzdeki 10 yıl içinde dünya ticaret hacminin 11 milyardan 100 milyar ABD dolarına yükseleceği kabul edilmektedir. Özellikle AB Ülkelerinde bu konunun önemi anlaşılmış olup; hükümetler düzeyinde ve üniversitelerde büyük gelişmeler görülmektedir (Ankara-tarım, 2013).

Organik üretim olarak dünyada en geniş üretim alanı 12,2 milyon ha ile Avustralya'ya aittir. İkinci sırada 10,6 milyon ha ile Avrupa, üçüncü sırada ise 6,8 milyon ha ile Latin Amerika gelmektedir (FIBL, 2013). Organik üretim miktarlarına doğadan organik ürün toplama, organik arıcılık ve organik orman ürünleri için ayrılan alanlar dahil edildiğinde sıralama değişmektedir. Tüm organik üretim alanları dahil edildiğinde Avrupa 24 milyon ha ile birinci sırada, 13 milyon ha ile Afrika ikinci ve 9,9 milyon ha ile Latin Amerika üçüncü sıradadır. Dünyadaki organik üretim alanları dağılımı aşağıda (tablo 1) verilmiştir.

Tablo 1 Dünyadaki Organik Üretim Alanları dağılımı (FIBL, 2013).

2 TÜRKİYE'DE ORGANİK TARIM SEKTÖRÜ

Ülkemizde organik tarım, 1984-85 sezonunda geleneksel ihrac ürünlerimizden kuru üzüm ve kuru incir ihracatı ile başlamış ve daha sonraki yıllarda hızla gelişme göstererek 2008 yılı verilerine göre hammadde bazında 250 ürüne yaklaşmıştır. Özellikle dış pazara yönelik organik üretim, sözleşmeli olarak yapılmaktadır. Son yıllarda destek politikaları ve sivil toplum kuruluşlarının çabalarıyla iç pazarda organik ürünlere olan ilgi de artış göstermiştir (KANTAR ve Ark, 2011).

2.1 Organik tarımda yasal düzenlemeler

Türkiye'de organik tarım konusundaki yasal düzenlemeler, Avrupa Birliği'nin organik tarım konusundaki ilk yönetmeliği olan 2092/91 sayılı mevzuatından 3 yıl sonra yapılmıştır. Ülkemizdeki ilk

yasal düzenleme, 22145 sayılı 'Bitkisel ve Hayvansal Ürünlerin Ekolojik Üretilmesine İlişkin Yönetmelik' 18 Aralık 1994 tarihinde yürürlüğe girmiştir(KANTAR ve Ark, 2011).

Yönetmelik sonrasında organik tarımda kanuni çerçevenin tanımlanması ve hatalı uygulamalarda gereken yaptırımların ve güvencelerin oluşturulması amacı ile 5262 Sayılı "Organik Tarım Kanunu" 03 Aralık 2004 tarihli Resmi Gazete'de yayınlanarak uygulamaya başlanmıştır. Kanunun değişikliği ise 8 Şubat 2008 tarihli Resmi Gazete'de yayınlanarak yürürlüğe girmiştir (KANTAR ve Ark, 2011).

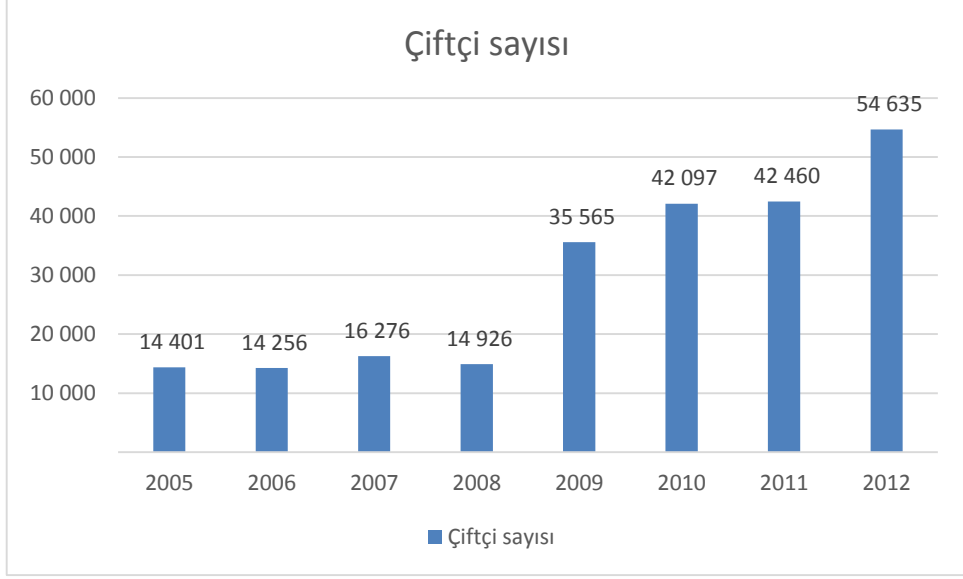
Yönetmelikler, bilimsel ve teknik gelişmeler, ihtiyaçlar, AB ile yasal düzenlemelerle uyum sebepleri ile sık sık yenilenmektedir. Bu nedenlerle "Organik Tarımın Esasları ve Uygulanmasına İlişkin Yönetmelik" hazırlanmış, 10 Haziran 2005 tarihli Resmi Gazete'de yayınlanarak yürürlüğe girmiş ve önceki yönetmelik geçersiz kılınmıştır. Daha sonra yönetmelikte 17 Ekim 2006, 25 Ekim

2008 ve 17 Ekim 2009 tarihli Resmi Gazetelerde yayınlanan üç değişiklik yapılmıştır. Türkiye'nin yasal düzenlemelerinde ülke koşullarının yanı sıra Avrupa Birliği ile mevzuat uyumu da korunmaktadır. AB'de 1 Ocak 2009 tarihinde yürürlüğe giren yeni yönetmelik sonrasında uyum çalışmaları devam etmektedir (KANTAR ve Ark, 2011).

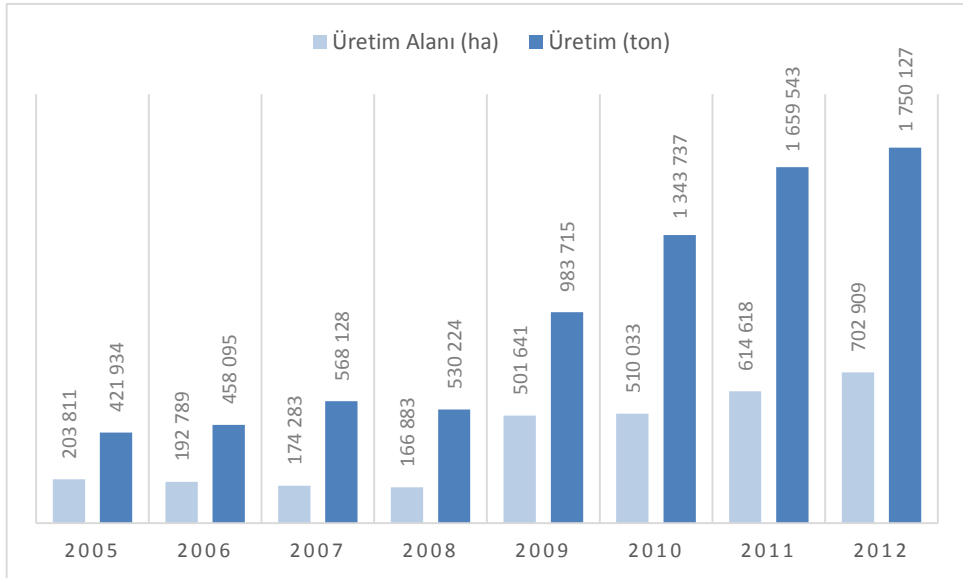
2.2 Türkiye'nin Organik Üretimi

Ülkemizde organik tarım üretimi her geçen gün artmakta ve her geçen gün yeni alanların katılımıyla Anadolu'nun her köşesine kadar yayılmaktadır. Organik tarımda faaliyet gösteren üreticilerin 2002 yıllarına kadar düşük seviyede olduğu kayıtlardan görülmektedir. Organik tarım üretiminde kırılma yılının 2009 olduğu söylenebilir. Organik tarım yapan çiftçi sayısı 2009 yılına kadar 15 000 kişi civarındayken 2009 yılında önemli bir artış ile üretici sayısı 35.565'e çıkmıştır. Bu artan trend devam ederek 2012 yılında üretici sayısı 54.635'e ulaşmıştır (GTH,2013).

Tablo 2 Yıllara Göre Organik Üretici Sayılarındaki Değişim (GTH,2013)

Organik üretim yapılan alanlarda her geçen gün artarak 170 000 ha civarlarından 2009 yılında 501 641 ha alana ulaşmıştır. Ülkedeki organik tarım bilinci arttıkça yeni alanların katılımıyla bu rakam 2012 yılında 702 909 ha'a ulaşmıştır (GTH,2013). Ortalama işletme büyüklüğü 2012 yılı verilerine göre 12,86 ha olmuştur (tablo 2).

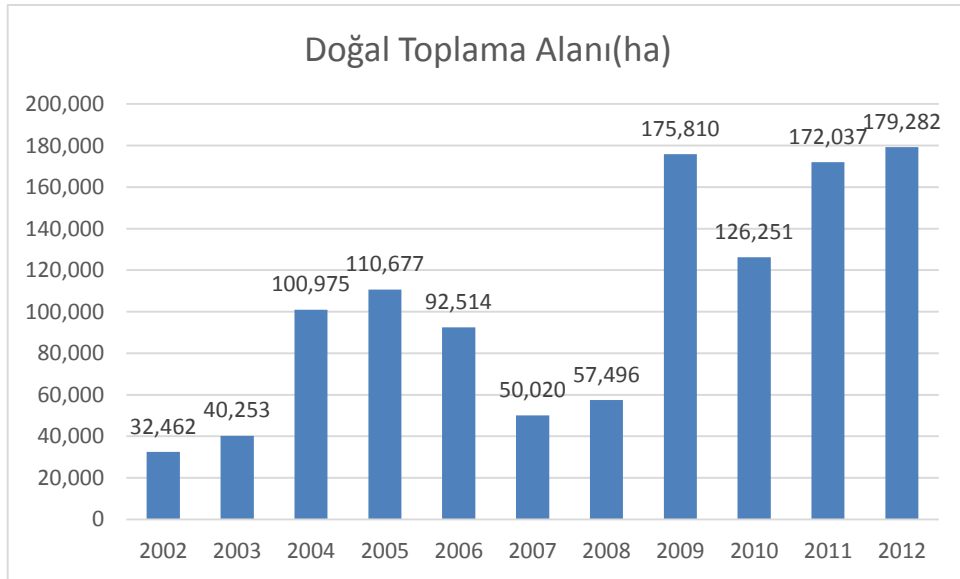
Tablo 3 Yıllara Göre Organik Üretim Alanları (ha) ve Üretim (ton) Miktarları (GTH,2013)

2005 yılları ile 2012 yılları arasında organik üretim yapılan alan ile üretim miktarları değerlendirildiğinde; 2005 yılında birim hektar alandan üretilen organik ürünün 2,0 ton olduğu görülür. Ancak birim hektar alandan üretilen organik ürün miktarı 2012 yılı itibarıyla 2,49 ton'a ulaşmıştır. Ayrıca birim işletme başına düşen organik ürün miktarı 2005 yılında 29,29 ton iken 2012

yılına gelindiğinde bu rakam 32,03 tona ulaşmıştır. Bu değişim ülkemizdeki organik üretimin her geçen gün daha verimli yapıldığının göstergesidir.

Organik üretimde önemli bir kaynak olan doğadan toplama alanları 2002 yıllarında sadece 32 460 ha seviyelerindeyken 2005 yıllarında artış göstermiş ve 2009 yılında 175.810 ha' ile pik yapmıştır. Bu rakam 2012 yılına gelindiğinde 179 282 ha'a ulaşmıştır. Yıllar itibariyle artan doğadan toplama hem organik ürünlere olan talebin artması hem de tıbbi aromatik bitkilere karşı artan talebin bir sonucu olarak görülebilir.

Tablo 4 Yıllara Göre Doğadan Organik Ürün Toplama Alanları (ha) (GTH,2013)

Organik tarım ürünleri ihracatı 1998 yılından itibaren Ege İhracatçıları Birliği kayıtlarına girmeye başlamıştır. Bu kayıtlara göre Türkiye 1998 yılında 8 616 687 kg ürünü 19 370 599 \$ karşılığında ihraç etmiştir (GTH, 2013). İhracat rakamı 2011 yılına gelindiğinde 3 371 298 kg ürün karşılığı 15 529 387 \$ girdi sağlanarak ihraç edilmiştir (Tablo 5). Ülkemiz 1998 yılında birim kg başına 2,2 \$ girdi sağlarken 2011 birim ürün kg karşılığı 4,6 \$ seviyelerine yükselmiştir.

YIL	MİKTAR (KG)	TUTAR (\$)
1998	8.616.687	19.370.599
1999	12.049.949	24.563.892
2000	13.128.934	22.756.297
2001	17.556.280	27.242.407
2002	19.182.859	30.877.140
2003	21.083.351	36.932.995
2004	16.093.189	33.076.319
2005	9.319.328	26.230.259
2006	10.374.493	28.236.617
2007	9.346.677	29.359.321
2008	8.628.790	27.260.473
2009	7.565.604	27.504.928
2010	3.592.925	15.879.571
2011	3.371.298	15.529.387

Tablo 5. Yıllar itibariyle organik ürün ihraç değerleri (Ege İhracatçılar Birliği- GTH, 2013)

2.3 TRA1 Bölgesinde Organik Tarım

Bölgemiz organik tarım için oldukça uygun toprak-su ve çevre şartlarına sahiptir. Ancak henüz bölgemizde istenilen seviyede organik tarım faaliyetleri yapılmamaktadır. Bölgemizde her geçen gün organik üretim için gereken ilgi artmakta ve bölge şartları dolayısıyla geleneksel tarımdan daha fazla katma değer imkanı sunacak olan sektörde girişimci seviyesinde faaliyetler çoğalmaktadır. Bölgede buğday, yonca, yem bitkileri, çayırotu, meyve, bal, arpa, fiğ, korunga, mısır, patates, elma, erik, dut, ceviz gibi organik ürünlerin üretimi yapılmaktadır.

Erzincan ilinde organik hayvancılık daha önceden başlamış ve 2012 yılı itibariyle 3 işletmede 323 BBH sayısına ulaşmıştır (Tablo 6). Erzurum'da ise organik hayvancılık faaliyeti geçiş sürecindedir. Erzurum 2 işletmede 792 BBH ile geçiş sürecini devam ettirmektedir (Tablo 7). Bayburt'ta ise henüz organik hayvancılık faaliyeti başlamamıştır.

İller	Hayvan Türü	Çiftçi sayısı Toplamı	Hayvan Sayısı Toplamı	Süt(ton) Toplamı
Erzincan	Buzağı	0	51	
	Dana	0	105	
	İnek (Süt)	3	167	891,36
Toplam Erzincan		3	323	891,36

Tablo 6. 2012 Yılı Organik Hayvancılık Verileri (GTH, 2013)

İller	Hayvan Türü	Çiftçi sayısı	Hayvan Sayısı Toplamı
Erzurum	Buzağı		49
	Dana		69
	Et üretimi için büyükbaş hayvanlar	2	201
	İnek (Süt)		473
Toplam Erzurum		2	792

Tablo 7. 2012 Yılı Geçiş Süreci Hayvancılık Verileri (GTH, 2013)

Bölgemizde organik bal üretimi özellikle Erzurum'da hızlı bir artış göstermiştir. Benzer artışın Erzincan ve Bayburt'ta da gerçekleşmesi durumunda bölgemizin; organik bal havzalarından birisi olmasına katkı sağlayacaktır.

İller	Ürün	Çiftçi sayısı Toplamı	Toplam Kovan Sayısı	Toplam Üretim Miktarı(ton)
Erzurum	Bal	92	19112	66,745
	Polen			0,080
Toplam Erzurum		92	19112	66,825

Tablo 8. 2012 Yılı Organik Arıcılık Verileri (GTH, 2013)

TRA1 Bölgesinin bitkisel organik üretimi ise; Bayburt'ta 161 çifti, Erzincan'da 248 çiftçi ve Erzurum'da 1988 çiftçi ile toplam 27878,03 ha alanda 110484,81 ton organik üretimi bulmaktadır. TRA1 bölgesi illerine ait organik bitkisel üretim istatistikleri tablo 9 da verilmiştir.

İller	Ürün adı	Çiftçi sayısı	Gerçek üretim alanı(ha)	Doğal toplama alanı (ha)	Nadas Alanı (ha)	Toplam alan (ha)	Üretim miktarı (ton)
Erzurum	Armut						157,00
	Arpa						1.346,22
	Atkuyruğu						4,30
	Ayçiçeği						8,30
	Buğday						15.179,00
	Ceviz						7,90
	Çavdar						550,63
	Çayır						14.674,74
	Dut						139,78
	Elma						2.010,85
	Erik						243,36
	Fasulye						8,64
	Fasulye(kuru)						6,76
	Fiğ						4.996,55
	Kayısı						33,07
	Korunga						14.747,81
	Lahana						3,50
	Mercimek						7,68
	Mısır						4.558,82
	Mısır(Silaj)						509,25
	Nadasta olan						0,00
	Nohut						10,54
	Pancar						25,19
	Patates						160,14
	Şalgam						20,00
	Tritikale						76,00
	Vişne						78,25
	Yonca						30.964,43
	Yulaf						83,25
Toplam Erzurum		1988	21830,75	0	677	22508,16	90611,96303
TRA1 Genel Toplam		2397	26137,83	0	1740,20	27878,03	110484,81

Tablo 9. 2012 Yılı Organik Tarımsal Üretim Verileri (GTH, 2013)

Yukarıdaki tabloda verilen organik üretim miktarlarına ek olarak, TRA1 Bölgesinin organik üretime geçiş sürecinde olan bitkisel üretimi ise; Bayburt'ta 124 çifti, Erzincan'da 58 çifti ve Erzurum'da 2067 çifti ile toplam 33935,97 ha alanda 111 435,36 ton üretimi bulmaktadır. TRA1 bölgesi illerine ait geçiş süresindeki organik bitkisel üretim istatistikleri tablo 10 da verilmiştir.

İller	Ürün adı	Çiftçi Sayısı Toplamı	Üretim alanı (ha) Toplamı	Doğal toplama alanı(ha)	Nadas Alanı(ha)	Toplam alan(ha)	Üretim miktarı (ton) Toplamı
Bayburt	Arpa						144,54
	Ayva						0,00
	Buğday						551,30
	Çavdar						110,81
	Çayır						48,87
	Dut						0,00
	Elma						14,40
	Erik						0,00
	Fasulye						2,34
	Fiğ						823,12
	Kiraz						0,00
	Korunga						1.515,27
	Mısır(Silaj)						1.542,81
	Nadasta olan						0,00
	Patates						10,50
	Tritikale						18,00
	Yonca						5.531,68
	Yulaf						6,00
Toplam Bayburt		124	1795,29	0	290,4	2.085,72	10.319,63
Erzincan	Armut						1,00
	Arpa						92,86
	Badem						8,00
	Buğday						1.713,02
	Ceviz						2,00
	Çayır						578,46
	Elma						107,50
	Fasulye						6,73
	Fasulye(kuru)						30,69
	Fiğ						861,01
	Kayısı						0,50
	Kayısı(Fidan)						0,00
	Kiraz						1,60
	Korunga						313,41
	Kuşburnu						22,20
	Mercimek						14,36
	Mısır(Silaj)						810,79
	Nadasta olan						0,00
	Patates						79,31
	Şeftali						0,00
	Tritikale						99,43
	Üzüm						6,60
	Yonca						1.122,12
	Zerdali						2,00
Toplam Erzincan		58	1431,891	0	320,3	1.752,21	5.873,59

İller	Ürün adı	Çiftçi Sayısı Toplamı	Üretim alanı (ha) Toplamı	Doğal toplama alanı(ha)	Nadas Alanı(ha)	Toplam alan(ha)	Üretim miktarı (ton) Toplamı
Erzurum	Armut						11,85
	Arpa						1.647,19
	Ayçiçeği						12,84
	Buğday						25.293,08
	Ceviz						21,90
	Çavdar						1.106,15
	Çayır						13.031,12
	Dut						11,30
	Elma						216,67
	Erik						20,45
	Fasulye						57,81
	Fiğ						4.921,51
	Kabak						4,00
	Kayısı						3,60
	Korunga						12.870,45
	Marul						1,00
	Mercimek						4,55
	Mısır						215,63
	Mısır(Silaj)						1.316,22
	Nadasta olan						0,00
	Nohut						2,00
	Pancar						24,90
	Patates						154,76
	Şalgam						1,00
	Tritikale						34,00
	Vişne						20,30
	Yonca						34.066,20
	Yulaf						171,65
Toplam Erzurum		2067	29398,99	0	699,0	30.098,03	95.242,13
Genel Toplam		2249	32626,18	0	1309,79	33935,97	111.435,36

Tablo 10. TRA1 Bölgesi 2012 Yılı Organik Tarım Geçiş Süreci Üretim Verileri (GTH, 2013)

2.4 Bölgede Organik Tarım Sektörünün Sorunları

TRA1 bölgesinde; Üniversite, STK ve Kamu kurumlarının temsilcilerinin ve uzmanlarının katıldığı 6 adet çalıştay, 2 adet bilgilendirme toplantısı, 4 adet köy ziyareti, 7 adet işletme ziyareti, 2 adet DFD projesi, yaklaşık 100 kişinin katıldığı, organik tarım sektörü için anket çalışması yapılmıştır. Yapılan çalışmalar analiz edilerek organik tarım sektörünün sorunları tespit edilmiştir.

Organik tarım sektöründe belirlenen sorunlar, analiz edilerek öncelik sırasına koyulmuştur.

Önceli	Tespit Edilen Sorun	Öncelik Puanı
1	Üreticilerin sermaye (gelir), eğitim (bilinç, bilgi eksikliği) ve örgütlenmede yetersizlik,	1,60
2	Ürün işleme tekniği, tanıtım ve pazarlama eksikliği,	5,00
3	Organik girdi temininde büyük oranda dışa bağımlılık ve girdi yetersizliği	5,25
4	İşleme ve koruma tekniklerinin geliştirilmemesi,	5,63
5	Organik tarıma uygun alanlarda arazilerinin ve işletmelerin çok küçük ve parçalı olması,	5,67
6	Yerel ürün fiyatlarının yüksekliği ve organik olarak yetiştirilmesi	6,22
7	Biyolojik mücadele ve biyolojik gübre preparatlarının bulunmaması veya yetersiz olması,	6,29
8	Ekolojik olarak üretilmiş tohum ve diğer üretim materyalleri yetersizliği	6,50
9	Pazar sıkıntısı, iç ve dış pazarın dengeli gelişmemesi, bulunacak pazarlara düzenli olarak yeterli miktarda ürün pazarlanma sıkıntısının bulunması	6,90
10	Kompost ve hayvan gübresi kullanımı, malçlama, ara ve örtü bitkileri yetiştiriciliği, yeşil gübreleme ve rotasyon yapma alışkanlığının yaygın olmaması,	7,25
11	Bitkisel ve hayvansal üretimin entegrasyonu eksikliği,	8,57
12	Ürün analizlerinin yapılabildiği laboratuvarların olmaması,	8,89
13	Organik tarım konusunda yürütülen AR-GE çalışmalarının yetersiz olması ve sonuçların uygulamaya konulmaması,	9,00
14	Sermaye, organizasyon, sözleşmeli yetiştiricilik, bilgi eksikliği nedeniyle küçük çiftçi sorunları	9,67
15	İstatistiği bilgi eksikliği,	10,22
16	Kamu örgütlenme yapısının dağınıklığı,	10,25

Tablo 11. Organik tarım sektöründe belirlenen sorunlar ve öncelik puanları

Yukarıdaki sorun tablosu incelendiğinde organik tarım sektöründe sorunların öncelik durumu ve öncelik puanı sırasıyla; Üreticilerin sermaye (gelir), eğitim (bilinç, bilgi eksikliği) ve örgütlenmede yetersizlik sorunu (1,60), Ürün işleme tekniği, tanıtım ve pazarlama eksikliği (5,00), Organik girdi temininde büyük oranda dışa bağımlılık ve girdi yetersizliği (5,25), İşleme ve koruma tekniklerinin geliştirilmemesi (5,63), Organik tarıma uygun alanlarda arazilerinin ve işletmelerin çok küçük ve parçalı olması (5,67), Yerel ürün fiyatlarının yüksekliği ve organik olarak yetiştirilmesi durumunda ürün fiyatlarının daha da yüksek olacağı (6,22), Biyolojik mücadele ve biyolojik gübre preparatlarının bulunmaması veya yetersiz olması (6,29), Ekolojik olarak üretilmiş tohum ve diğer üretim materyalleri yetersizliği (6,50), Pazar sıkıntısı, iç ve dış pazarın dengeli gelişmemesi, bulunacak pazarlara düzenli olarak yeterli miktarda ürün pazarlanma sıkıntısının bulunması (6,90), Kompost ve hayvan gübresi kullanımı, malçlama, ara ve örtü bitkileri yetiştiriciliği, yeşil gübreleme ve rotasyon yapma alışkanlığının yaygın olmaması (7,25), Bitkisel ve hayvansal üretimin entegrasyonu eksikliği (8,57), Ürün analizlerinin yapılabildiği laboratuvarların olmaması (8,89), Organik tarım konusunda yürütülen AR-GE çalışmalarının yetersiz olması ve sonuçların uygulamaya konulmaması (9,00), Sermaye, organizasyon, sözleşmeli yetiştiricilik, bilgi eksikliği nedeniyle küçük çiftçi sorunları (9,67), İstatistiği bilgi eksikliği (10,22) Kamu örgütlenme yapısının dağınıklığı (10,25) olarak tespit edilmiştir.

Bölgede organik tarım sektörünün en önemli sorunu eğitime dayalı bilinç ve bilgi eksikliği olarak ortaya çıkmıştır. Yine aynı gerekçeyle örgütlenme yetersizliği ve buna bağlı sektörden elde edilen gelir seviyeleri düşmekte olduğu söylenebilir. Sektörde oluşan eksikliklerin kelebek etkisi oluşturarak diğer konuları da olumsuz etkilediği ve bu durumun bazen içinden çıkılması zor bir sarmala dönüştürdüğü bir gerçektir. Özellikle 1,6 sıralama puanı olarak birincil sorun olarak tespit edilen konu ile bu konuya en yakın ikinci konunun 5,00 puan almış olması sektördeki ana sorunun eğitim ve bilinçlendirme kaynaklı olduğunu ortaya koymaktadır. Dolayısıyla birinci sorunun aşılması, hem mevcut olumsuz sarmaldan kurtulmaya hem de diğer sorunların göreceli olarak ortadan kalkmasına imkân sağlayacağı düşünülebilir. Ayrıca yapılan analizde sektöre ait 16 adet sorun 1 ile 16 arasında puan alması gerekirken 1,6 ile 10,25 arasında dağılmıştır. Özellikle birinci sıradaki sorun dikkate alınmazsa bu dağılımın 5,00 ile 10,25 arasında dağılmıştır. Bu dağılım sektördeki aktörlerin sektöre ait tüm sorunları birbirine yakın önemde gördüklerinin, sektördeki sorunların (birinci sorun istisna) birbirleriyle yakın ilişkili olduğunu ve aralarındaki hiyerarşinin keskin olmadığını göstermiştir.

Organik tarım sektöründe bu güne kadar yapılmış yada yapılması mümkün hatalar analiz edildiğinde aşağıda (Tablo ...) verilen öncelik sıralaması elde edilmiştir.

Şimdiye kadar sektörde parçacı yaklaşımların yeterli ve etkili olumlu sonuçlar vermediği, Organik tarım sektörüne havza bazında bütüncül yaklaşarak ve gerek birlik gerekse kooperatiflerin kurulmasını teşvik

ederek, katılımcı bir modelin kullanılmasının daha uygun bir yaklaşım olacağı görülmektedir. Kontrol ve sertifikasyon konusunun yaygınlaştırılması ve üreticinin konuya olan olumsuz yaklaşımının ortadan kaldırılması konuya katkı sağlayacaktır. Ayrıca bölgenin göreceli olarak üstün olduğu ve önemli bir organik pazar potansiyeline sahip bio-çeşitlilik konusunda koruma ve doğru kullanma uygulamalarının başlatılması ve yaygınlaştırılması hayati öneme sahiptir.

Öncelik Sırası	Tespit Edilen Sorun	Öncelik Puanı
1	Yörede köy, vadi, havza bazında bütüncül yaklaşımların olmaması çiftçilerin kooperatif veya birlikler oluşturarak arazilerini toptan kontrol ettirip ürünlerini sertifikalandırmaması	1,73
2	Kontrol ve sertifikasyon sisteminin etkin ve uygulanabilir olmaması	2,38
3	Doğayı kirleten faaliyetlerden organik tarım ve biyoçeşitliliğin korunması adına tedbirlerin alınmaması	2,71
4	Bölgedeki vadilerdeki kıt olan temiz su kaynakları üzerinde ekolojik dengeyi bozacak, vadileri kurutacak ve insan erozyonunu daha da hızlandıracak uygulamalar yapılması	3,71
5	Bölge için uygun olabilecek tamamen organik baharat, pekmez, bal, meyve suyu, kekik suyu, bitkisel yağ, bitkisel çay, bitki kimyasalları ve gıda katkıları üretimi, organik ürünlerin işlenmesi ve pazarlanması konularındaki organizasyon eksikliği	3,75
6	Doğa dostu teknikleri uygulayan insanların çevre programları içerisinde desteklenmemesi	4,57

Tablo 12. Organik tarım sektöründeki hatalı uygulamalar öncelik sıralaması

Bölgede üretilen organik tarım ürünlerinin pazar sorununu analiz edildiğinde; birincil (1,44) pazar sorunu olarak teknik bilgi eksikliğine dayanan üretim, işleme, gelişmemiş pazarlama metotlarından kaynaklandığı görülmüştür. Hangi ürünün yetiştirileceği, hangi pazarların ve dağıtım ağının kullanılacağına dair bilgi ve organizasyon eksikliği sorunu ise ikinci sırada (2,20) yer almıştır. Arz, talep, rekabet ve tüketici tercihleri gibi konularda saha bilgisi eksikliği sorunu 2,44 puanla üçüncü öncelikli olarak çıkmıştır. İhracat pazarlarında pazara girişte teknik engeller ve yörede pazarlama bilincinin zayıflığı 2,71 puan ile dördüncü öncelikli sorun olarak gözlenmiştir. Bölgede üretilecek ürünlerin teknik anlamda işlenmesi ve pazarlanması için gerekli bilginin eksik olduğu ve organik tarım pazarı sorunun büyük oranda bilgi eksikliğinden ve yeterli tanıtımın yapılmamasından kaynaklandığı görülmüştür.

Öncelik Sırası	Tespit Edilen Sorun	Öncelik Puanı
1	Teknik bilgi eksikliği (üretim, işleme, pazarlama metotları)	1,44
2	Hangi ürünün yetiştirileceği, hangi pazarların ve dağıtım ağının kullanılacağına dair bilgi ve organizasyon eksikliği,	2,20
3	Arz, talep, rekabet ve tüketici tercihleri gibi konularda saha bilgisi eksikliği	2,44
4	İhracat pazarlarında pazara girişte teknik engeller ve yörede pazarlama bilinci zayıftır.	2,71

Organik tarımda Pazar sorununun çözülmesi için üretici birliklerinin oluşturulması ve bu ürünlerin satışının yapılacağı satış yerlerinin kurulması (kümelenme), gerekli tanıtımın yapılması ve doğrudan satış ağının genişletilmesi çalışmalarının yapılması gerekmektedir. Pazarlama tekniklerinin bölgedeki organik ürünlerin satışında önemli olacağı görülmüştür.

Bölge çiftçisinin organik üretimden uzak durması konusu değerlendirilmiş bölge çiftçisinin organik ürünlerin getirisine inanmadığı ve bu üretim yoluyla yaptıklarının kendisine zarar vereceğini düşündüklerini gözlemlenmiştir. Genelde üretime dayalı ve çevreye duyarlı hedefler orta vadeli olarak görülmüştür. Bu durum bölge çiftçisinin yakın vadede konuyla ilgili bir getiri beklemediği ve yine konuya yeterince güvenmediğinin bir göstergesi olarak kabul edilmiştir.

2.4.1 TRA1 Bölgesi Organik Tarım Sektörü GZFT Analizi (KANTAR ve Ark, 2011)

GÜÇLÜ YÖNLER	ZAYIF YÖNLER
Doğal kaynaklar ve biyoçeşitliliğin zenginliği	Üreticilerin bilinç, eğitim, bilgi eksikliği ve organizasyonda yetersizlik
Toprak ve su kaynaklarının kirlenmemiş olması	Organik ürün fiyatının yüksekliği sonucu talep yetersizliği ve pazarlama sorunu
Organik hayvancılığa uygun çayır ve meraların olması	Pazara yönelik ticari ve modern işletmelerin az olması
Organik üretim için uygun ekoloji ve rakımın olması	Tarım arazilerinin çok küçük ve parçalı olması
Zengin su varlığı (Özellikle su ürünleri açısından)	Markalaşmanın olmaması
İşgücü maliyetinin düşük olması	Pazar sıkıntısı, iç ve dış pazarın dengeli gelişmemesi
Çevreye zararlı sanayi tesislerinin az olması	Organik tarım konusunda yürütülen AR-GE çalışmalarının yetersiz olması
Kimyasal ilaç ve gübre kullanımının düşük düzeyde olması	Organik tarımın geliştirilmesi için yerel destekleme politikalarının olmayışı
Organik tarımı destekleyici geleneksel bilgi ve tecrübenin varlığı	Yenilikleri geç benimseyen yaşlı çiftçilerin çokluğu
Ziraat fakültesinin olması (Bilgiye ulaşma ve paylaşma kolaylığı)	İstatistikî bilgilerin yetersizliği, eksikliği ve güvenilirliğinin düşük düzeyde olması
Diğer bölgelere oranla hastalıkların daha az görülmesi	Eğitim ve yayım konusunda teknik eleman eksikliği
Ulaşım imkânlarının artması	Organik girdi temini sıkıntısı ve maliyetinin yüksek olması
Bölgeye has yerel ürünlerin olması ve bu ürünlerin ülke genelinde tanınıyor olması	Organik tarımla uğraşan işletmelerin ölçeklerinin küçük olması
	Ürün analizlerinin yapılabildiği akredite bir laboratuvarın olmaması
	Kamu örgütlenme yapısında koordinasyon

	<p>eksikliği</p> <p>Hastalık ve zararlılara karşı dayanıklı çeşitlerin az olması</p> <p>Sermayenin yetersizliği ve finansman sorunu</p> <p>Pazarlara uzak bir konumda olması</p> <p>Aracıların çok olması</p>
<p>FIRSATLAR</p> <p>Tüketici bilincinin gelişmesi ile dünyada sağlıklı, kaliteli organik ürünlere olan talebin artması</p> <p>Organik ürünlerin daha yüksek fiyatla alıcı bulması</p> <p>Agro-ekoturizm ve sağlık turizmine yönelik taleplerin artması</p> <p>Uzmanlaşmaya bağlı olarak maliyetlerin düşerek kalitenin artması</p> <p>Sulanabilen arazi miktarının artması</p> <p>Havza bazlı üretim deseninin oluşturulması</p> <p>Organik tarıma destek verilmesi</p> <p>Organik tarım sektöründe istihdamın artması ve köyden kente göçün önlenmesi</p> <p>Dış pazarlara erişim imkânının güçlenmesi</p> <p>Tarım nüfusunun giderek azalması</p> <p>Komşu ülkelerle ilişkilerin gelişmesi</p> <p>Kalkınma Ajanslarının organik tarımı bölgenin öncelikli sektörleri arasında görmesi</p> <p>Yerel ürünlerin markalaşması ve pazarlamasına yönelik desteklerin artması</p> <p>Kullanılmayan organik tarıma uygun büyük arazilerin varlığı</p>	<p>TEHDİTLER</p> <p>Kontrol ve denetim konusundaki eksiklikler</p> <p>Organik girdi temininde büyük oranda dışa bağımlılık</p> <p>Organik gıda fiyatlarının konvansiyonel ürünlere oranla yüksek olması</p> <p>Bürokrasi ve formalitelerin çok olması</p> <p>Hastalık ve zararlılarla mücadeledeki yetersizlikler ve verim düşüklüğü</p> <p>İhracat pazarlarında pazara girişteki teknik engellerin artması</p> <p>Rakip ülkelerde devlet desteklerinin artması</p> <p>Pazarlamada yaşanan sorunlar</p> <p>Serbest bölgeler aracılığıyla Türkiye'ye giren organik ürünler</p> <p>Aracı firmaların yüksek kar oranları</p> <p>Organik tarımsal üretimin merkezden şekillendirilmeye çalışılması</p>

2.5 Çözüm Önerileri

Bölgede üretilen organik tarım ürünlerinin pazar sorununu gidermek için yapılması gerekenler değerlendirildiğinde; bölgede belli ürünler için (örneğin organik et, organik kuru fasulye, organik çilek) üretici birliklerinin oluşturulması veya birliklerin organik yetiştirilen tür açısından oluşturulması gerekliliği ön plana çıkmıştır. Çiftçi Birlikleri veya kooperatiflere ait satış yeri hazırlanmalı, yalnızca organik ürün satan satış noktaları ve doğrudan pazarlama yöntemleri geliştirilmelidir. Ürün çeşitliliği ve farklı ambalajlar kullanılarak pazarlama yapılmalıdır. Eko köyler veya ekolojik havzalar oluşturularak, satışların doğrudan köy kooperatifleri veya birliklerince yapılması sağlanmalıdır. Sözleşmeli yetiştiriciliğin benimsenmesi ve yaygınlaştırılması elzemdir. Organik ürünler benzer ürünü üreten ve pazarlayan ülke ve bölgelerden farklı zamanlarda pazara arz edilmesi ulusal ve uluslararası rekabet gücünü artırıcı etki yapacaktır. Bu bağlamda yörenin coğrafik konumu değerlendirilebilir. Ürünlerin mümkün olduğunca ve doğru koşullarda işlenerek pazara arzının sağlanması, şehirlerde organik ürünlerin satıldığı çiftçi birliklerine ait özelleşmiş dükkânların oluşturulması, şehirde ve başka şehirlerde hammaddesini organik yetiştiricilik yapan çiftçilerin sağladığı restoranların teşvik edilmesi önemlidir. Büyük marketlerde organik ürün standı açma ve belli oranlarda yerel ürün pazarlama yükümlülüğü getirilmelidir. İlin belli bölgeleri ve havzalar ulusal düzeyde “Organik Ürün Yetiştirme Bölgesi” olarak ele alınmalı, halk eğitilmeli, meraklı ve ilgili çiftçilerin organik ürün yetiştirme sertifikası almaları sağlanmalıdır. Küçük alanlarda karlı olan pazar imkânı bulunan bitkilerin kültürü ve tanıtımı sağlanmalıdır. Büyük perakendecilerle onların kendi organik markaları adı altında sözleşmeli pazarlama yapmak sektörün hızlı gelişimine katkı sağlayacaktır. Farklı zamanlarda ürün arz edebilmek için depolama imkânlarının genişletilmesi önemlidir.

Seçilmiş havzalarda topyekûn bir faaliyet olarak organik üretime geçilmelidir. Elde edilen sonuçlar göstermiştir ki yörede konunun ekonomik olup olmadığı konusunda ve üretilen ürünün pazarlanabileceği konusunda şüpheler önemli yer tutmaktadır. Dolayısıyla seçilecek havzalarda ürünlerle ilgili ekonomik analizler yapılarak yöre çiftçisine gösterilmelidir. Ayrıca sözleşmeli üretim faaliyetleri organize edilmeli ve yaygınlaştırılmalıdır.

Yakın vadede; organik ürünlerin getirisine inanmayan bölge çiftçisinin konuya cesaretlendirilmesi, sistemin getirisi konusunda ikna edilmesi gerçekleştirilmelidir. Bölge çiftçisinin bu üretim yoluyla kendisine zarar vereceğini düşüncesinden kurtarılmalıdır.

2.6 TRA1 Bölgesi Organik Tarım Vizyonu (KANTAR ve Ark, 2011)

“BÖLGEYE HAS ORGANİK ÜRÜNLERDE, AGRO-EKO TURİZMDE MARKALAŞMIŞ VE ÜLKE LİDERİ OLMUŞ BİR BÖLGE”

MİSYON: Organik tarım alt yapısının iyileştirilmesi, organik tarımda üretim ve kalitenin artırılarak kırsal kalkınmanın gerçekleştirilmesi ve üreticinin gelir düzeyinin yükseltilmesi.

HEDEFLER

HEDEF 1. Organik tarım alt yapısının iyileştirilmesi

- * Bölgenin organik tarıma uygun alanlarının haritalandırılması ve bu alanların sertifikalandırılması sağlanmalıdır.
- * Atıl durumda tarımsal açıdan uygun olan arazilerin organik tarımda değerlendirilerek, bölgede sürdürülebilir bir organik tarım sistemi oluşturulmalıdır.
- * Bölgede bulunan koruma alanları, baraj havzaları, hazine arazileri gibi organik tarım açısından avantajlı konumda olan uygun arazilerin yerlerinin tespit edilerek organik ürün üretimine yönlendirilmelidir.
- * Organik tarımın yaygınlaştırılıp geliştirilmesi amacıyla mevcut kaynakların yanında uluslararası fonlardan yararlanılması teşvik edilmelidir.
- * Organik tarımın eko-köy ve eko-turizm gibi ilgili sektörlerle entegrasyonunun sağlanarak, üreticilere ekonomik katma değer yaratacak projelerin hazırlanıp geliştirilmesi gerekir.
- * Organik tarımın bölgede geliştirilmesi ve yaygınlaştırılması, hedef kitlelere ulaşılabilmesi için tüm kamu ve özel kuruluşlar, sivil toplum örgütleri ile işbirliği yapılarak bölgede uygun bir eğitim ve yayım programının geliştirilmesi gerekir.
- * Organik tarım konusunda eğitim almış Bakanlık uzmanları tarafından eğitim ve yayım programı düzenlenerek merkez köy ve kasabalardaki hedef kitlelere (çiftçilere, tüm kamu kurum ve kuruluşlarına, tüketicilere) etkin eğitim hizmeti verilmesi gerekir.
- * AR-GE çalışmalarının yapılması için özel sektör veya kamu tarafından bir araştırma ve geliştirme merkezi kurulmalı ve dünyadaki gıda tam zamanlı olarak izlenmeli.
- * Kamu ve özel tam teşekküllü laboratuvarların sayılarının artırılması ve gıda denetçilerine sadece gıda denetimlerinde kullanılmak üzere araç tahsis edilmesi,
- * Örnek entegre organik tarım işletmelerin kurulmasının desteklenmesi konusunda gerekli çalışmalar yapılmalıdır.
- * Bakanlık tarafından özellikle organik tarıma yönelik olarak teknik elemanların organik tarım konusunda uzmanlaştırılması,
- * Gençlere organik tarım konusunda eğitim ve desteğin sağlanarak köylerinde kalması ve göçün önlenmesi sağlanmalıdır.
- * Özel ürünler konusunda örneğin arıcılık ve bal üretimi konusunda yerleşim planlarının ve kümeleme çalışmalarının STK, Üniversite, kamu kuruluşları ve ilgili örgütler tarafından yapılması gerekir.
- * Orman Bakanlığı ve Arıcılar Birliği tarafından bal ormanlarının oluşturulması konusunda çalışmalar yapılması gerekir.
- * Botanik orijinli ürün tanımlamasının, üniversiteler, Arıcılar Birliği ve Bölge Tarım İl Müdürlükleri tarafından yapılması gerekir.
- * Bölge için markalaşma potansiyeline sahip ürünlerde coğrafi tescil işlemlerinin tamamlanması ve ürünü en iyi temsil edecek çeşitlerin geliştirilmesi gerekir.

- * Organik girdilerin üretiminin yapılması için gerekli yatırımların yapılması gerekir.
- * Agro-eko turizm konusunda bilinçlendirme, eğitim, hibe ve destek programları oluşturulmalıdır.
- * Bölgeye yönelik ve ekonomik anlamda getirisi olan organik ürünlerin envanterinin çıkarılması gerekir.
- * Ürünlerin maliyetlerinin, özellikle elektrik ve ulaşım maliyetlerinin düşürülmesi için destek ve hibelerin verilmesi ve bunun için gerekli tedbirlerin alınması gerekir.
- * TRA1 Bölgesinin en azından uygun bir bölümünün organik üretim bölgesi olması konusunda politika geliştirilmelidir.
- * Sektördeki paydaşların aynı hedef etrafında bir araya getirilmesi (sosyal sermayenin geliştirilmesi) gerekir.
- * Organik üretimi destekleyecek ve dışı açılımını sağlayacak tarıma dayalı sanayinin canlandırılması için gerekli girişimlerin ve çalışmaların yapılması gerekir.
- * Bölgede organik üretim yapan çiftçilere yönelik TV programları hazırlanarak, organik tarım uygulama esasları hakkında çiftçilerin bilinçlendirilmeleri sağlanmalıdır.

HEDEF 2. Organik tarımda üretim ve kalitenin artırılarak kırsal kalkınmanın gerçekleştirilmesi ve üreticinin gelir düzeyinin yükseltilmesi

- * Sözleşmeli üretim yapılması için gerekli tedbirlerin alınması gerekir.
- * Üreticilerin örgütlerinin yaygın ve etkin hale getirilmesi gelişmesi için gerekli tedbirlerin alınması gerekir.
- * Organik ürün pazarlarının belediyeler tarafından kurulması için gerekli düzenlemelerin yapılması gerekir.
- * E-ticaret ve internet yoluyla pazarlamanın yaygınlaştırılması için gerekli girişimlerin yapılması gerekir.
- * Sağlık Bakanlığı tarafından üretici ve tüketicilerin bilinçlendirilmesi ve bu sayede organik ürün üretim ve tüketimi konusunda tarafların yeterli bilinç düzeyine ulaşmaları sağlanmalıdır.
- * Organik ürün konusunda pazarlama hizmetlerinin yerine getirilmesi özellikle kalite ve standardizasyona önem verilmesi gerekir.
- * Bölgedeki organik ürünler için çarpıcı reklam ve tanıtım kampanyalarına yer verilmesi ve bu konuda sorumluluk alınması gerekmektedir (fuar, festival vs.)
- * Özellikle arıcılık yapan üreticileri ürettikleri balların patent ve markalarını almaları konusunda bilgilendirmenin yapılması gerekir.

SONUÇ

Bölgemizde yapılacak tanıtım ve teşviklerle, bölgeye özgü organik ürünlerde adını duyurmalıdır. Bölgede belirlenecek bazı havzaların organik üretim havzası olarak markalaştırılıp gerekli tanıtımlarla tüm ülkeye ürünlerini pazarlayacak konuma getirilmelidir. Bunun için gerekli organizasyonlar yapılmalıdır.

Organik tarımının geliştirilmesi için girdi maliyetlerini düşürücü destekler verilmelidir. Çiftçiler arasında organik tarımın yaygınlaştırılması için üreticilerin ulusal ve uluslararası organizasyonlara dâhil edilmesi için faaliyetler yürütülmelidir. Uygun havzalarda pilot projeler yapılmalıdır. Örgütlenmeler teşvik edilerek daha kaliteli ve daha ucuz mal üretimi sağlanmalıdır. Organik ürünlerde hem içi pazara hem de dış pazara dönük ayrı ayrı bölgesel lokomotif ürünler tespit edilmeli ve bu ürünlerin üretiminde branşlaşmaya gidilmelidir.

Bölgenin doğadan toplanan organik ürün potansiyeli değerlendirilmeli, bu anlamda çalışma yapacak şirketler, birlikler desteklenmelidir.

Bölgemizdeki temiz toprak ve su potansiyeli dolayısıyla üretilen çoğu ürünün organik standartlara yakın olması sebebiyle, organik üretime geçişin daha hızlı olacağı gerçeği değerlendirilmeli, sertifikasyon ve tescilleme çalışmaları önemsenmeli ve yaygınlaştırılmalıdır.

KAYNAKLAR

Ankara-tarım. (2013). *Dünyada Ve Türkiye’de Organik Tarım* . <http://www.gidacilar.net/dunyada-ve-turkiyede-organik-tarim/dunyada-ve-turkiyede-organik-tarim-35.html>.

Faik KANTAR, A. B. (2011). *Vizyon 2023 Kuzey Doğu Anadolu Organik Tarım Sektörü Mevcut Durum, GZFT ve Strateji Analizi*.

FIBL, A. R. (2013). *Organic agriculture world-wide*. <http://www.fibl.org/en/themen/themen-statistiken.html>.

GTH. (2013). *Organik Tarım Verileri*. Ankara: T.C. Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı.